

■ DIAGNOS

SKOLPERSONAL
BEHÖVER
KUNSKAP OM

OCD

A OCD är en förkortning av obsessive compulsive disorder och innebär tvångstankar och tvångshandlingar. Det kan ta sig i uttryck som till exempel tvång att tvätta händerna, att upprepa gånger kontrollera att spisen är avstängd eller att dörren låst men även som ångest för att orsaka andra människor skada.

Att kontrollera en eller två gånger är normal försiktighet men när tankar och tvång går överstyr och tar

mer än en timme om dagen då uppfyller man en del av kriterierna för tvångssyndrom. Mellan två och tre

procent av befolkningen är drabbad och debuten sker oftast under skollåren, vanligen tidiga tonår men det är inte ovanligt med debut redan i förskoleålder. I snitt kan det finnas något barn i varje klass som har OCD. Ny forskning visar att det finns en ökad risk för suicid för individer med OCD. Fler diagnoser ingår i samma spektrum som OCD; BDD (upplevd fulhet), Trichotillomani (hårryckning), Derma-

tillomani (rivande på huden) samt samlarsyndrom.

FÖR ATT ÖKA kunskapen om OCD bedriver Svenska OCD-förbundet i Uppsala med stöd av Socialstyrelsen och Postkodstiftelsen ett projekt "Se OCD i skolan" som vänder sig till skolpersonal. En enkät till medlemmar i OCD-förbundet och andra drabbade har genomförts för att ta del av deras erfarenheter av att ha OCD. Syftet var att finna indikatorer; Vad kunde skolpersonalen ha sett? Och hur hade skolpersonal kunnat hjälpa dessa elever?

Svaren ger en rik provkarta på hur tvångssyndrom kan gestalta sig i skolan och exemplen är många. Tvånget kan göra det svårt att komma iväg till skolan och att man kommer för sent. Det kan också vara omöjligt att fokusera på skolarbetet vilket förstärker försämrad skolresultaten. Tvånget kan leda till att man har svårt att bli färdig med sina skolorpgifter, det ska "kännas rätt" och i stället för att läsa en text rakt av kan man uppleva sig tvingad att räkna bokstäver, undvika vissa siffror eller upprepa ramsor. Det kan även bli svårt att skriva en text då tvånget kan leda till ett ständigt suddande för att det ska se perfekt ut. Andra exempel som kan leda till svårigheter i skolan är att material ska

bäras på ett "visst" sätt, det ska vara en "viss" ordning i skåpet och man kan ha ett räknetsvång där nummerföljder måste upprepas i "rätt" ordning. Just att göra saker på ett visst sätt och att det ska kännas rätt är vanligt. Om det inte känns rätt måste man börja om, det kan också innebära att ideligen fråga om man har uppfattat uppgiften på rätt sätt. Andra exempel på tvång i skolan kan vara att låsa in sig på toaletten länge, duscha länge och tvätta sig länge. Tvättningen kan visa sig genom "såriga" händer. Eleven kan även undvika "smutsiga" saker såsom att inte gå in på skolans toaletter eller att använda tröjarmen för att öppna dörrar. Eleven kan gå runt och för att kontrollera om det är släckt på toaletterna eller om kranar är avstängda. Elever med BDD kan använda timmar till att kontrollera sitt utseende, sminka och kamma sig.

DET KAN VARA svårt att upptäcka tvång. Barn och vuxna försöker dölja sitt beteende och skäms och förstår inte vad som händer. Ett mer accepterande klimat

och kunskap efterlyses. Många som har OCD tycker att det hade varit bra om någon hade förklarat vad OCD var och berättat att det finns fler som har det så att de slipper känna sig som det bara är dom som är "knäpp i huvudet". De önskar också att de tidigare blivit erbjuden KBT-behandling eller exponering med responsprevention, men framförallt önskar de att skolpersonal och elevhälsosteam har kompetens om dessa diagnoser.

ENKÄTSVAREN PEKAR

PÅ ett behov av kunskap, stöd och behandling. Tidig upptäckt och behandling, vanligen KBT och/eller SSRI-läkemedel, ger goda resultat. Forskning om internetbaserad KBT för barn och unga pågår vid flera behandlingscentra. Behandling av OCD har en hoppfull prognos men skolpersonalens kunskap kan vara avgörande. Projektet Se OCD i Skolan fortsätter nu att arbeta för ökad kompetens om tvångssyndrom till alla kategorier skolpersonal. Idag har de flesta inte fått en korrekt diagnos eller hjälp under skoltiden. ✕

LÄS MER:

www.sjalvhelpavagen.se/sv/ungdom/tvangssyndromocd/filmer-om-ocd-och-behandling-av-ocd/

LENA NILSSON

Docent i pedagogik och seniorforskarer med inriktning mot hälsofrämjande skolutveckling vid Högskolan Väst Ordförande i Svenska OCD-förbundet Uppsala län lena.a.nilsson@hv.se